СОЦІОЛОГІЧНА ПРАКТИКА СУПРОВОДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНСЬКИХ МІСТ

SOCIOLOGICAL PRACTICE OF SUPPORT OF IMPLEMENTATION OF THE INTERCULTURAL MODEL OF DEVELOPMENT OF MULTIPLE NATIONAL COMMUNITIES OF UKRAINIAN CITIES

У статті здійснено аналіз особливостей супроводу реалізації розвитку інтеркультурної моделі сучасного міста на сучасному етапі, виокремлюються соціологічні засоби посилення ефективності моделювання й планування соціокультурного середовища багатонаціональних міських громад. Виявляється специфіка розроблення й апробації прикладних методик соціологічного довготермінового прогнозування та контролю ефективності реалізації соціально-культурних проектів модернізації середовища багатокультурних міст на засадах концепту інтеркультурності. Обґрунтовується необхідність практичного супроводу процесів розвитку багатоетнічних українських міських громад і залучення якісних соціологічних інтерпретацій проблемних ситуацій реалізації інтеркультурної моделі розвитку міста до інструментарію перспективного моделювання ефективності взаємодії різних соціальних груп містян у формуванні пакетів поточних і стратегічних соціокультурних ініціатив. З'ясовано, що, оскільки міського середовища полягає насамперед у виявленні характеру та рівня взаємозв'язків між культурними групами й індивідами. В умовах зростання свободи вибору форм соціальної та культурної поведінки мешканця сучасного міста можливість свободи окремої людини підвищує рівень поведінкової автономії й чутливість до проявів новітніх зовнішніх чинників, зокрема централізованої соціальної та культурної політики держави, глобалізаційних міграційних явищ, впливів новітніх інформаційних технологій тощо. Особливо чутливими до таких впливів стають громади історично поліетнічних міст, які мають набагато складнішу від моноетнічних міських співтовариств специфіку розвитку. Тому актуальним завданням соціології стає участь у проектуванні й супроводі реалізації таких моделей на основі виявлених теоретичним та емпіричним дослідженням закономірностей взаємовпливів якомога ширшого спектру чинників впливів на соціокультурні процеси.

Ключові слова: соціально-культурний розвиток, регіональне соціокультурне середовище, багатонаціональна міська громада, міжкультурна інтеграція, інтеркультурна

модель розвитку сучасного міста, соціологічне дослідження.

The article analyzes the peculiarities of support for the development of the intercultural model of the modern city at the present stage, identifies the sociological means of enhancing the effectiveness of modeling and planning of the sociocultural environment of multinational urban communities. The specificity of development and approbation of applied methods of sociological long-term forecasting and control of the effectiveness of realization of socio-cultural projects of modernization of the environment of multicultural cities based on the concept of interculturality is revealed. The necessity of practical support of the processes of development of multiethnic Ukrainian urban communities and attraction of qualitative sociological interpretations of problematic situations of realization of the intercultural model of city development to the tools of perspective modeling of interaction effectiveness of different social groups of citizens in forming packages of current and strategic socio-cultural initiatives is substantiated. The article shows that, as a whole, the contemporary multicultural picture of the world becomes not only holistic and systemic but also pluralistic, the problem of studying the multicultural nature of the urban environment is first and foremost in identifying the nature and level of interconnections between cultural groups and individuals. In the conditions of freedom of choice of forms of social and cultural behavior of the inhabitant of the modern city, the possibility of freedom of the individual increases the level of behavioral autonomy and sensitivity to manifestations of new external factors, in particular centralized social and cultural policy of the state, globalization migration phenomena, influences of newer information technologies. Particularly sensitive to such influences are the communities of historically multi-ethnic cities, which have much more specific development characteristics than the mono-ethnic urban communities. Therefore, the urgent task of sociology is to participate in the design and support of the implementation of such models based on revealed by the theoretical and empirical study of the patterns of mutual effects of a broader range of factors influencing socio-cultural processes.

Key words: socio-cultural development, regional sociocultural environment, multinational urban community, intercultural integration, intercultural development model of a modern city, sociological research.

УДК 316.334.52:316.334.56
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.12-1.8>

Ібрагімова З.І.

аспірант кафедри економіки підприємств та соціальних технологій
Державний університет телекомунікацій

Постановка проблеми. Активне входження українського суспільства в культурне поле об'єднаної Європи супроводжується значною модернізацією засад управління й упроваджен-

ням моделей ефективної соціокультурної політики у сфері розвитку сучасних міських громад в Україні. У цьому контексті особливої актуальності набуває соціологічний аналіз сучасних

моделей розвитку міських спільнот, зокрема ефективності стратегій і перспектив застосування моделі інтеркультурного розвитку українських багатонаціональних міських громад. Хоча експерти Ради Європи визнали Мелітополь «успішною моделлю управління культурним розмаїттям» [10], актуальною проблемою соціологічного супроводу є відносно слабкі кореляції між використовуваними управлінськими чинниками впливу на формування регіональних соціокультурних середовищ взаємодії багатокультурних міських спільнот і динамікою міжкультурно-комунікативних особливостей взаємодії індивідів у новітніх умовах, що ускладнює результативність застосування традиційних для соціології методик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Засадничі принципи дослідження проблеми консолідованості співтовариств, виявлення природи соціокультурної потреби в єдності й чинників впливу на досягнення нового рівня міжкультурної взаємодії; методологічні підходи до наукового супроводу розвитку сучасних міських спільнот у контекстах багатовимірності їхньої культури й культурної свідомості закладені в працях З. Баумана, П. Козловські, Е. Тоффлера, А. Турена, Н. Еліаса та багатьох інших дослідників. Продуктивними для успішного розроблення моделей ефективної соціокультурної політики сучасних міських громад в Україні є результати багаторічних соціологічних розвідок Є. Головахи, Б. Слющинського, Л. Сокурянської, Л. Хижняк, М. Шульги й практичних напрацювань науковців та експертів, учасників наукового супроводу становлення української мережі міжкультурних міст: Л. Афанасьєвої, О. Буценко, І. Букреевої, Н. Глебової, Л. Глинської, А. Орлова, В. Середи та багатьох інших науковців, чиї дослідження заклали основу впровадженню в різних регіонах України програми «Міжкультурні міста: до моделі міжкультурної інтеграції» (Intercultural Cities: towards a model for intercultural integration), «Міжкультурні міста 2008–2009: підсумковий звіт» (Intercultural Cities 2008-9 Final Report).

Постановка завдання. У статті ми намагалися проаналізувати дослідження ефективності використання соціологічних моделей прогнозування та наукового супроводу процесів трансформації соціального простору міста із застосуванням інноваційних методів, засобів і механізмів розвитку міжкультурних зв'язків у міських спільнотах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціокультурний простір сучасного міста розглядається сучасною наукою як установлене змістовно і структурно, водночас достатньо динамічне середовище самореалізації індивідів і соціальних груп, яке здатне змінюватися залежно від наявної факторної зумовленості як зовнішнього, так і внутрішнього харак-

теру, тому процеси, завдяки яким формується специфіка того чи іншого міста, завжди були предметом дослідницького інтересу соціологічної науки [15, с. 14–16].

Оскільки загалом сучасна полікультурна картина світу набуває не тільки цілісно-системного, а й плюралістичного характеру, проблема дослідження полікультурності міського середовища полягає насамперед у виявленні характеру й рівня взаємозв'язків між культурними групами та індивідами. В умовах зростання свободи вибору форм соціальної та культурної поведінки мешканця сучасного міста можливість «інтелектуальної та поведінкової автономії окремої людини не лише різко підвищує ступінь свободи», за В. Біблером [5], а й чутливість до проявів новітніх зовнішніх чинників, зокрема централізованої соціальної та культурної політики держави, глобалізаційних міграційних явищ, впливів новітніх інформаційних технологій тощо.

Світова практика вказує, що особливо чутливими до таких впливів стають громади історично поліетнічних міст, які мають набагато складнішу від моноетнічних міських співтовариств специфіку розвитку: мультикультуральність, багатополюсність інтересів, цінностей, потреб і можливостей різних груп мешканців, що пояснюється багатьма факторами: етнічним складом місцевого населення, його культурними традиціями, історичним минулим і пов'язаними із цим чинником формами соціальних і культурних практик етнічних груп містян, особливостями регіонального розвитку тощо. Тому, окрім детальної оцінки стану й ефективного прогнозування наслідків утілення тих чи інших моделей модернізації сучасного міста, актуальним завданням соціології стає участь у проектуванні й супроводі реалізації таких моделей на основі виявлених теоретичним та емпіричним дослідженням закономірностей взаємовпливів якомога ширшого спектру чинників впливів на соціокультурні процеси.

У більшості теоретичних аспектів концепт інтеркультуралізму, проголошеного в спільній програмі Ради Європи та європейської комісії «Міжкультурні міста», що ґрунтується на «ідеях такої політики й практики, яка підтримує взаємодію, розуміння й повагу різних культур і національно-етнічних груп» [13; 14; 21], певною мірою є закономірним практичним наслідком наукового розроблення засад консолідованості співтовариств, соціокультурної потреби в єдності та акцентуванням потреби в досягненні нового рівня наукового супроводу розвитку сучасних міських спільнот у контексті багатовимірності їхньої культури й культурної свідомості, що зроблено в працях З. Баумана, П. Козловські, Е. Тоффлера, А. Турена, Н. Еліаса та багатьох інших дослідників.

До вирішальних принципів активізації соціокультурного потенціалу громад у формуванні міжкультурної комунікації концепт інтеркультурності зараховує насамперед взаємозбагачення культур, виховання людської гідності й високих моральних якостей як чинник готовності до взаємного співробітництва; продуктивну співпрацю соціальних груп різних рас, етносів, релігій, культур, готовності до взаємного співробітництва; визнання взаємної відповідальності за позитивний характер міжетнічного й міжкультурного спілкування [8, с. 52–54].

Чинниками реалізації цих активів традиційно вважається наявність, зокрема, демократичних інститутів і толерантного середовища, у яких носії відмінностей можуть вільно виражати себе й вільно взаємодіяти між собою. Значна кількість досліджень, виконаних в основному представниками політичних наук, зазначає проблемність урахування всієї множинності інтересів, поглядів та ідентичностей, тому на перший план розвитку сучасних міст висувається концепція управління (governance) як більш широке поняття, яке включає концепцію керівництва (government) і передбачає плюралізм діючих суб'єктів, охоплює поряд із державними органами неофіційні організації, що представляють законні інтереси специфічних груп.

Разом із тим зазначимо, що принципова відмінність концепту інтеркультурності ґрунтується не на ідеологічних переконаннях, а насамперед на глибинній спроможності прийняття індивідом Іншості, яка визначає його поведінку в соціумі та корелює з переконаністю в усталеності загальнолюдських цінностей, що й утворює смисловий стрижень цілісного простору культури – як простору діалогу особистостей і громад, утримує його від розсипання [5]. Оскільки людина у фокусі соціологічного пізнання є суб'єктом багатомірного буття, продуктом різноманітних самоідентифікацій, а не тільки етнокультурної, то в умовах мереживних комунікацій з використанням сучасних інформаційних і комунікативних технологій значно зростає роль емоційного чинника, що зумовлює потребу використання емоційно-оцінних засобів виявлення ставлення індивідом до своєї та інших культур, емоційної оцінки конкретної ситуації тощо. Разом із тим міжкультурна комунікація є певним відображенням результатів мислення, проявів свідомості, світогляду, смислів, інтересів, цінностей, знань індивідів, що не лише найтіснішим чином пов'язані із системами цінностей усталених культурних соціумів, а й виявляють тенденції до набуття нових характеристик [7].

Зазначений стан речей указує на потребу якомога глибшої деталізації всієї множини конкретних соціальних ролей особистості в комунікативній взаємодії та уваги до мотива-

ційно-ціннісних засобів їх реалізацій, що виявляється через:

- визначення рівня інтересу до культури, культурного життя, потреб у сфері культурного життя, культурних настанов і практик особистості;

- визначення спрямування комунікативно-діалогічної мети особистості у сфері міжкультурного життя, комунікативні стратегії щодо реалізації власних потреб, настанов, цілей, прогнозу можливих наслідків та усвідомлення відповідальності за наслідки.

Тому до специфіки соціологічного вивчення поведінки суб'єктів комунікації міжкультурної взаємодії, а отже, і специфіки засобів соціокультурного моделювання, згідно з інтеркультурним концептом розвитку, варто зарахувати її дворівневу структуру, що в ході досліджень виявляється в зовнішній (публічній, оприлюдненій, демонстративній) і внутрішній (імпліцитній, закритій для стороннього зору та впливів) формах репрезентації [5, с. 154–155].

Багаторічні комплексні дослідження міського соціуму м. Мелітополя, що відображені в результатах низки соціологічних розвідок Центру соціологічних досліджень МДПУ («Робота культурно-дозвілевих установ та культурне мапування очима мелітопольців» (2012); Експертного опитування з елементами ділової гри і групового письмового інтерв'ю за методом word safe («світового кафе») «Як зробити Мелітополь культурно жвавим містом?» (2012); «Особливостей менталітету місцевої громади Мелітополя» (2016); «Етнічні спільноти Мелітополя на шляху формування політичної нації» (2016); «Вплив соціальних комунікацій на формування соціокультурного капіталу міста» (2018), дали змогу виявити як найбільш характерні ознаки й особливості поліетнічної субкультури Запорізького Приазов'я [6; 11; 16; 17; 22], особливостей менталітету мешканців Мелітополя як типового міста Південного Сходу України, так і залежність менталітету членів спільноти від чинників соціокультурної регіоналізації, а також дало можливість визначити специфіку його проявів крізь призму атрибутивних елементів структури менталітету (ідентичність, особливості мислення, цінності, почуття, соціальні орієнтації) членів найбільш численних його етнокультурних громад [6; 11; 16; 17; 18, с. 194].

У межах визначених елементів обґрунтовано параметри конкретних емпіричних показників: емоційного сприйняття свого міста, ставлення до історичної пам'яті народу, специфічних рис економічної та політичної свідомості, настроїв, реакцій на зміну соціально-політичних чинників розвитку суспільства. Отримані результати соціологічного дослідження засвідчують, що деякі значущі риси менталітету міста, такі як законослухняність,

низька громадянська активність (38,5%), пріоритет колективної думки над індивідуальною (33,8%), критичне ставлення до влади (30,1%), орієнтація на самоорганізацію в межах громади (32,3%), стають серйозною перешкодою на шляху до реформування місцевої громади, оскільки значно знижують бажану динаміку впровадження в життя багатьох інноваційних політичних, соціальних і суто інформаційних технологій, що впроваджуються органами самоврядування [16].

За результатами емпіричних даних іншого соціологічного дослідження за участю автора у 2018 році в місті Мелітополі з'ясовано, що в національно-культурних товариств існують і певні проблеми, зокрема наведені нижче:

- Мелітополь є містом 100 національних культур, однак зареєстровані й активно функціонують товариства лише 29 національних спільнот;

- регулярно заходи національно-культурних товариств відвідують переважно їх члени старшого віку;

- заходи більшості діючих національно-культурних товариств обмежені малим простором і малою кількістю учасників;

- не при всіх зареєстрованих і діючих національних товариствах є мовні школи;

- більшість членів діючих товариств вивчають мову національної спільноти з метою виїзду за кордон;

- не всі діючі національно-культурні товариства міста задоволені наданими міськими органами міського самоуправління можливостями реалізації своїх прав;

- існують суперечності й конкуренція між товариствами у сфері розподілу міських матеріальних ресурсів, суперництво за вплив на рішення міської влади в значимих питаннях, а також у внутрішніх середовищах національно-культурних товариств задля задоволення потреб окремих груп [4, с. 190–194].

Зазначені чинники, що значно знижують потенціал участі товариств у житті міста, указують і на певні структурно-функціональні обмеження в діяльності цих груп як суб'єктів міського розвитку. Ця обставина свідчить і про потребу більш ґрунтовного й широкого аналізу культурних потреб мешканців міста, зокрема ціннісних характеристик специфіки взаємодії поза рамками етнічних груп. Отримані показники рівня активної громадянської участі в накопиченні соціального капіталу міста Мелітополя як типового міста українського Південного Сходу [6] свідчать, що лише невелика частина мешканців – близько 11,7%, виказує активну громадянську позицію, виявляючи інтерес до міських проблем, і залучається до їх вирішення; 74,7% – періодично цікавляться міськими проблемами, але не беруть участі в їх вирішенні; 13,6% містян узагалі не вика-

зують до них жодного інтересу. Найбільшу активність виявляють мешканці вікової категорії 25–55 років; у молодіжному середовищі проблеми міста цікаві лише для 7% [4].

Те, що такий стан речей зумовлений не лише пасивністю громадян, а й наслідками певних трансформаційних процесів у державі, свідчать результати останніх за часом досліджень, які констатують значиме зростання впродовж останніх років визнання членами міської спільноти ваги таких чинників, як спільні інтереси в економічній сфері (з 29,25% від числа опитаних до 41,2%), усвідомлення потреби організації життя міської спільноти на основі демократичних цінностей і громадянського суспільства (з 24,6% – до 38,3%), усвідомлення причетності до української політичної нації України (з 23,8% – до 34,8%) [4, с. 44].

Виявлені показники свідчать про наявність у міських соціокультурних процесах двох сталих тенденцій: з одного боку, відбувається закономірна стереотипізація чинного способу життя, стилів, знань, норм, оцінок, поведінки, дії та вчинків для значної кількості мешканців; з іншого – здійснюються активні спроби подолання цих стереотипів і спостерігається активне прагнення до оновлення соціокультурного простору міста в найбільш частини його мешканців. Очевидно, що ці дві тенденції постійно проявляються й перетинаються в культурних взаємодіях як на рівні соціальних груп, так і на рівні окремих особистостей [4, с. 82].

Важливими в контексті дослідження є емпіричне обґрунтування зв'язку інтеркультурного комунікативного складника та соціокультурного капіталу міста (соціально-комунікативний складник у дослідженні виявлено за показниками ідентифікації з містом, участі в діяльності соціальних інституцій на місцевому рівні, рівня соціальної довіри, щільності соціальних комунікацій, оцінки соціального ресурсу міської влади); інтеркультурний складник соціокультурного капіталу виявлено за показниками позитивного сприйняття мешканцями міста статусу інтеркультурного, наявності міжкультурних соціальних комунікацій різних видів, соціальної довіри до національно-культурних товариств, ставлення до діяльності міської влади з питань розвитку політики інтеркультурності [6].

На основі аналізу соціологічних даних наведених вище досліджень і виходячи з виявленої закономірності залежності показника рівня взаємодії між індивідами та соціальними групами в місті й обсягом соціального капіталу міської спільноти, а також аналізу відстежених за емпіричними даними тенденцій нами встановлені певні характеристики ресурсної бази громадянської участі міської спільноти,

умови збільшення продуктивності соціального капіталу міста та його потенціал розширення як кількісно, так і змістовно, визначено пріоритетні напрями розроблення й реалізації Плану інтеркультурної інтеграції міста Мелітополь на 2015–2020 рр. в рамках Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2020 року [19], базові позиції якого становлять міжкультурна свідомість, освіта й міжкультурне спілкування; активізація громадської діяльності, економічне та інформаційне забезпечення інтеркультурного розвитку; інтеркультурне планування й облаштування креативного міського простору; привітальна політика міста та культурно-духовні практики громади; етнотуризм і краєзнавство [4, с. 89].

Отже, аналіз соціологічного супроводу розвитку міської громади в контексті підходів до реалізації концепту інтеркультурної моделі розвитку міста дає змогу констатувати, що, окрім традиційно важливих аспектів соціокультурного розвитку сучасних міст, увага соціологів дедалі активніше зосереджується на розгляді чинників створення сприятливих умов міського повсякдення для креативно-творчої діяльності з метою об'єднання соціальних спільнот і їх самовираження в репродуктивних формах (інноваційні знання, ідеї та технології духовного виробництва) [3, с. 40–47].

Оскільки основою дослідження феномена інтеркультурного міста є новий підхід, заснований на виявленні соціокультурного простору міста, закономірно предметом соціологічного аналізу стає сучасна «спільнота, у якій культурне розмаїття вважається цінною якістю», яка розробляє стратегії й політику сприяння взаємному збагаченню «домінуючих» і «субкультур», класів, релігій, дисциплін і напрямів, що слугують джерелом культурної, соціальної, громадської та економічної інновації [2, с. 14]. Разом із тим здійснення контролю над культурною політикою може бути ефективним лише в разі створення досить ефективного для задоволення потреб спільноти міського інформаційного середовища та відповідних рівню складності соціокультурних взаємозв'язків між суб'єктами процесів модернізації культурного міського середовища організаційних умов для сталого зворотного зв'язку громадськості й органів місцевої влади.

Як стверджує приклад м. Мелітополя, соціологічний супровід цих процесів як маркера успішності процесу сьогодні стає необхідною ланкою впровадження передових зразків культурної політики сучасного міста [4, с. 90], а подальше залучення до цього процесу супроводу соціологів дасть змогу якомога повніше використати ресурс соціологічних знань як одного з найголовніших механізмів залучення громади до співпраці, оскільки культурні плани, орієнтовані на задоволення потреб територі-

альних, етнічних, творчих та інших спільнот, мають стати основою культурної політики, метою якої і є підтримка активності мешканців міста у сфері культури [4, с. 83; 17; 22].

Матеріали та висновки розглянутих нами досліджень дають змогу констатувати значну еволюцію соціологічного розроблення інтеркультурної моделі розвитку сучасного міста й міжкультурної комунікації її спільнот як складної соціальної системи, яка має декілька підсистем різного рівня, що перебувають у постійній взаємодії [7, с. 27]. Отримані показники рівнів взаємовпливу досліджуваних чинників виявляють як суперечливість, так і пов'язаність стабільності взаємодії та ефективності комунікації в сучасному полікультурному суспільстві, а процедура соціологічного супроводу цих процесів закономірним чином доповнюється системно-мультиплікаційним і системно-програмним (проектним) підходами. Це дає можливість інтегрувати в процедурі супроводу практичні засоби виявлення й вибору смислів і смислоутворення єдиного інтеркультурного соціального простору, визначення специфіки умов міжкультурного спілкування, виявлення шляхів досягнення толерантних взаємин різних соціокультурних систем на основі соціологічних інтерпретацій інтеркультурності як інтегрованої середовищної характеристики умов взаємодії, що формують характер міжкультурної комунікації й визначаються культурними цінностями, нормами, традиціями сторін, які контактують, і передбачають конкретизацію системного підходу до вирішення локальних і великих культурних проблем на основі програмно-цільового методу.

Загалом наведений вище аналіз теоретичних джерел, результатів соціологічних досліджень і практик супроводу процесів розвитку багатоетнічних українських міських громад у контексті реалізації європейської стратегії інтеркультурності дає змогу констатувати значну ефективність цієї моделі для соціокультурного розвитку громади міста Мелітополь на цьому етапі. Разом із тим відзначимо значний потенціал цієї моделі, якомога повніше розкриття якої, на нашу думку, має ґрунтуватися на комплексному соціологічному підході до перспективного моделювання на засадах поєднання концепцій суспільного простору міста, ресурсної концепції міста, концепції соціалізації, соціокультурного капіталу міста, концепцій соціокультурної ідентифікації й міської ідентичності.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз теоретичних джерел, результатів соціологічних досліджень і практик супроводу процесів розвитку багатоетнічних українських міських громад у контексті реалізації європейської стратегії інтеркультурності дає змогу констатувати потребу в поєднанні

засад концепцій суспільного простору міста, ресурсної концепції міста, концепції соціалізації, соціокультурного капіталу міста, концепцій соціокультурної ідентифікації й міської ідентичності.

Чітко виокремлюються стратегії аксіологічного та діяльнісного підходів у розробках моделей модернізації міста, а також виявлено й ґрунтовно досліджено специфічні риси міської культури – мультикультуральність, багатополюсність інтересів, цінностей, потреб і можливостей груп населення. Особливо значимими чинниками впливу на становлення сучасного соціокультурного простору багатоетнічного міста є віртуалізація соціального простору та впровадження інформаційно-комунікативних технологій, які виражають якісну відмінність міського населення як одиниці соціокультурної стратифікації культури певної регіональної спільноти.

У вказаному контексті до перспективних напрямів подальшого дослідження соціокультурного регіонального розвитку українських багатокультурних міст зараховуємо:

- визначення обґрунтування соціологічних критеріїв дослідження потенційно продуктивних секторів розвитку соціокультурного міського середовища та чинників активізації зацікавлених соціальних груп у контексті реалізації стратегій і завдань концепту інтеркультурності;

- залучення якісних соціологічних інтерпретацій проблемних ситуацій до інструментарію перспективного моделювання ефективності взаємодії різних соціальних груп містян у формуванні пакетів поточних і стратегічних соціокультурних ініціатив;

- розроблення й апробацію прикладних методик соціологічного довготермінового прогнозування та контролю ефективності реалізації соціально-культурних проектів модернізації середовища багатокультурних міст на засадах концепту інтеркультурності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астафьева О.Н. Самоорганизация и управление в культуре: пределы совместимости. *Синергетика и социальное управление*. Москва, 1998. 198 с.
2. Афанасьєва Л., Рубікондо-Хованова К. Інтеркультурне місто як модель інтеграції українських спільнот у сучасний європейський простір. *Українознавчий альманах*. 2015. Вип. 18. С. 13–17.
3. Афанасьєва Л.В., Олексенко Р.І. Активні інтеркультурні практики як індикатор взаємодії культурних груп і спільнот поліетнічного міста. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2018. Вип. 18. С. 40–47.
4. Соціокультурне середовище як референт модернізації сучасного українського міста : колективна монографія / Л.В. Афанасьєва та ін. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 391 с.

5. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры: два философских введения в двадцать первый век. Москва : Политиздат, 1991. 413 с.

6. Вплив соціальних комунікацій на формування соціокультурного капіталу міста Мелітополя: результати соціологічного дослідження / Центр соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького. Мелітополь, 2018. 136 с.

7. Глебова Н. Міждисциплінарний дискурс дослідження потенціалу сучасних культурних практик. *Науково-практичний часопис. Versus*. 2016. № 2 (6). С. 25–31.

8. Глинська Л. Етнічне розмаїття як ресурс інноваційного розвитку міста. *Формування навичок міжкультурної комунікації: досягнення, рецепції, перспективи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мелітополь, 10 травня 2019 року). Мелітополь, 2019. С. 52–54.

9. Дневник межкультурного общения. Европейский контекст, ключевые понятия и теоретические основания. *Совет Европы*. 2009. 33 с. URL: http://www.coe.int/t/dg4/autobiography/Source/AIE_ru/AIE_autobiography_ru.pdf.

10. Експерти Ради Європи визнали Мелітополь «успішною моделлю управління культурним розмаїттям». *Урядовий портал*. 2011. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244170278.

11. Етнічні спільноти Мелітополя на шляху формування політичної нації» : результати соціологічного дослідження / Лабораторія соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького. Мелітополь, 2016. 66 с.

12. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.

13. Межкультурные города: к модели межкультурной интеграции (результаты совместной программы Совета Европы и Европейской комиссии «Межкультурные города»). Страсбург : Совет Европы ; Киев : ТОВ «Мастер книг», 2012. 161 с.

14. Межкультурный город: шаг за шагом : практическое руководство для применения городского модели межкультурной интеграции. Страсбург : Совет Европы, 2013. 132 с.

15. Нагорний Б.Г. Город как специфический объект социологического исследования. *Соціологія міста: наукові проблеми та соціальні технології* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2001. С. 14–16.

16. Особливості менталітету місцевої громади Мелітополя : результати соціологічного дослідження. Мелітополь : Лабораторія соціологічних досліджень МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. 58 с.

17. Робота культурно-дозвілевих установ та культурне мапування очима мелітопольців : результати соціологічного дослідження. Мелітополь : Лабораторія соціологічних досліджень МДПУ, 2012. 21 с.

18. Слющинський Б.В. Вплив культурних та міжкультурних чинників на комунікаційні процеси розвитку спільноти Приазов'я. *Соціологія управління* : збірник наукових праць ДонДУУ. Донецьк : ДонДУУ, 2007. Т. VIII. Вип. 3 (80). С. 191–198.

19. Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2020 року. Мелітополь : Виконавчий комітет Мелітопольської міської ради, 2012. 22 с.

20. Троїцька О., Троїцька Т. Методологія інноваційного пошуку дослідження і оцінювання рівня міжкультурної комунікації. *Формування навичок міжкультурної комунікації: досягнення, рецепції, перспективи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Мелітополь, 10 травня 2019 року). Мелітополь, 2019. С. 154–155.

21. Хубер Й. Межкультурная компетенция для всех – подготовка к жизни в гетерогенном мире. *Издание Совета Европы, 2012 г. (Intercultural competence for all – Preparation for living in a heterogeneous world, Joseph Huber (ed), Council of Europe 2012)*. URL: <https://rm.coe.int/16802ff5f1>.

22. Як зробити Мелітополь культурно жвавим містом? : результати експертного опитування з елементами ділової гри і групового письмового інтерв'ю за методом word cafe («світового кафе») / Центр соціологічних досліджень МДПУ. Мелітополь, 2012. 11 с.